

นำฉันท

ผดว ย มงคต *

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

* อาจารย์ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ภาษาเป็นสื่อสำคัญในการที่จะให้คนได้รู้
ความคิดและความต้องการของกันและกัน เพราะ
ฉะนั้น เมื่อคนหลายคนรวมกันเข้าเป็นสังคม คนใน
สังคมเดียวกันหรือแม้ในสังคมอื่นจะรู้ความคิดอ่าน
และความต้องการของกันและกันได้ ก็โดยอาศัย
ภาษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง

คนชาติหนึ่งๆย่อมมีภาษาของตนเป็นเครื่องหมาย
เชื่อมคนในชาติให้เป็นกลุ่มก้อนอันเดียวกัน และแยก
คนที่พูดภาษาอื่นออกไปจากชาติของตน

ภาษาเป็นผลิตผลอย่างหนึ่งซึ่งเกิดจากคน
หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ภาษาเป็นสถาบันอย่างหนึ่ง
ซึ่งคนได้ผลิตขึ้นแล้วสืบต่อกันและดัดแปลงกันต่อมาโดย
มีระเบียบแบบแผนเป็นวัตรธรรมเนียมส่วนหนึ่งของชาติ

ชาติหนึ่งๆย่อมมีลักษณะพิเศษเกี่ยวกับภาษา
ของตนอย่างหนึ่งๆนั้นโดยวัฒนธรรมเกี่ยวกับภาษา

เมื่อภาษาเป็นผลิตผลอันเกิดจากคน ประวัติ
และความเป็นมาของภาษาจึงมีเรื่องที่ควรศึกษาไม่
น้อยไปกว่าเรื่องของคน

ความเกิด ความเจริญงอกงามกับโทษ
หรือพหุริมณะ เป็นสถานะของคน ภาษาซึ่งคน
สร้างขึ้นก็ย่อมมีสถานะเช่นเดียวกับคน

เราจะรู้ว่าการต่างๆได้ ต้องอาศัยภาษา
เป็นสื่อกลาง ดังนั้นภาษาจึงเป็นกุญแจสำคัญอันหนึ่ง
ชาติที่เจริญแล้วจึงมีตำรับตำราเกี่ยวกับ
ภาษาอยู่เป็นอันมาก เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับปลูก
ฝังความฉลาดให้แก่พลเมืองของเขา

ตำรับตำราเกี่ยวกับภาษา โดยเฉพาะในด้าน
ที่เรียกว่า “พจนานุกรม” ของเรา ยังมีน้อย จึงควร
จัดทำออกมาให้มาก เพราะตำราชนิดนี้เป็นของจำเป็น
ในอันที่จะให้เข้าใจความหมายของคำที่ถูกต้อง
ตลอดจนใช้คำที่ถูกต้อง

รวมความว่า เรื่องภาษาเป็นเรื่องที่ต้องกัน
คว้านกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อผู้คนอยู่รวมกัน ก็จำเป็น
ต้องมีการค้นคว้าเป็นนิจอยู่ตลอดเวลา

การทำพจนานุกรมนั้นมีวัตถุประสงค์จะ
เก็บถาวรความหมายของคำให้ครอบคลุมในการใช้
ในภาษาไทยปัจจุบันให้ละเอียดที่สุด แต่การพิจารณา
ตั้งแต่คำที่จะบรรจุไว้ในพจนานุกรมนั้นเป็นเรื่องที่
พิถีพิถันและยากลำบากมาก การที่จะวินิจฉัยของว่าเป็น
คำหรือความหมายใดเป็นคำที่มาจากภาษาไทย เขียน
อย่างไร หรือมีความหมายอย่างไรนั้นเป็นเรื่องยาก
ไม่น้อย ไม่เพียงแต่ค้นคว้าไปหรือผู้ทรงความรู้จะมีความ
เห็นไม่ตรงกันเลย แม้กระทั่งในบรรดาคณะ
กรรมการชำระพจนานุกรมด้วยกันเองก็มีความเห็นขัด
แย้งกันบ่อยๆ ถึงกระนั้นก็ดี คณะกรรมการก็ได้
พยายามที่สุดที่จะยึดหลักเหตุผลเป็นแนวทางวินิจฉัย

การคิดศัพท์เพื่อบรรจุไว้ในพจนานุกรมนั้น
เป็นกิจของบุคคล แต่การที่จะวางเป็นมาตรฐานให้ใช้
เหมือนกันทุกแห่งนั้น เป็นกิจร่วมกันของนักวิชาการ
ที่เกี่ยวข้อง หรืออีกนัยหนึ่งเป็นหน้าที่ของคณะ
กรรมการชำระพจนานุกรมนั้นเอง

การวินิจฉัยคำของคณะกรรมการชำระ

ปทานุกรมเพื่อบรรจุไว้ในพจนานุกรมนั้น ถ้าวางตกลงกันได้ คำแต่จะคำต้องผ่านการถกเถียงหลายข้อหลายข้อ การถกเถียงแต่ละคนต้องยกเหตุผลมาอ้างเพื่อประกอบการพิจารณาและโน้มน้าวให้กรรมการคนอื่นเห็นด้วยกับตน แต่ถึงแม้ว่าเหตุผลของกรรมการคนนั้นตกไป ก็ กรรมการคนอื่นมีเหตุผลดีกว่า ก็ยอมรับและตกลงกันได้

จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ในตำแหน่งผู้บังคับบัญชาราชบัณฑิตยสถานได้เขียนคำนำไว้ในหนังสือเรื่อง ความรู้ทางอักษรศาสตร์ ที่ราชบัณฑิตยสถานตีพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ ดังนี้

วิทยาการเป็นต้นธารให้บังเกิดความรู้และความสามารถในอันที่จะประกอบกิจตามหน้าที่ได้ดี ความเจริญและความทั้งทางจิตใจและทางวัตถุย่อมเป็นผลเนื่องมาจากวิทยาการ บ้านเมืองจะเจริญหรือเสื่อมก็เนื่องด้วยวิทยาการ รวมความว่าวิทยาการเป็นมูลฐานสำคัญอันหนึ่งที่ก่อให้เกิดความเฉลียวฉลาดสามารถและความเจริญงอกงาม ซึ่งรัฐจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมอยู่เป็นนิจ เพราะฉะนั้น ประเทศที่เจริญแล้วจึงเอาใจใส่ส่งเสริมและสนับสนุนผู้ที่สนใจในการสืบสวนค้นคว้าวิทยาการ

ตลอดจนเอาใจใส่ในการสร้างตัวรับคำราชบัณฑิต เพื่อปลูกฝังพลเมืองของเราให้เป็นผู้เทียบพร้อมไปด้วยวิชาการ เมื่อพลเมืองของประเทศเป็นผู้เทียบพร้อมไปด้วยวิชาการแล้ว การปกครองก็ง่าย การบริหารราชการแผ่นดินก็ป็นไปอย่างรวดเร็ว และพลเมืองจะประกอบอาชีพอย่างไรก็มีสติปัญญาแก้ไขให้เหมาะแก่กาลสมัยนั้น จึงเป็นการสมควรที่จะได้มีการส่งเสริมการค้นคว้าและเผยแพร่วิทยาการให้ก้าวหน้ารวดเร็วยิ่งขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๔๘๕, คำนำ)

การชำระปทานุกรมเพื่อพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๘๓ นั้น คณะกรรมการชำระปทานุกรมได้อภิปรายเรื่องการใช้คำที่จะบรรจุไว้ในพจนานุกรมฉบับดังกล่าวทุกคำ การชำระปทานุกรมได้เริ่มจัดทำกันมานาน เพราะบางคำก็ต้องอาศัยการค้นคว้าสอบสวนและมีการอภิปรายกันในระหว่างคณะกรรมการอย่างถี่ถ้วน และเป็นเวลายืดยาวตลอดการประชุมหลายครั้งก็มี จึงตกลงกันได้ ครั้นเมื่อชำระไปจนจบคำสุดท้ายและตีพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มสมุด ก็ได้นำเอาข้อยุติในการอภิปรายมากล่าวแต่ย่อ ๆ ไว้ในคำนำ ตลอดจนชี้แจงหลักการเขียนและวิธีใช้พจนานุกรม ท่านที่สนใจในความรู้วิชาอักษรศาสตร์ เมื่อสงัดคำใดในพจนานุกรมเป็น

พิเศษ ย่อมจะอ่านและศึกษาข้อความในคำนำและคำชี้แจงเสียก่อน บางทีข้อสงสัยที่เกิดขึ้นอาจหมดไปได้ แต่ก็อาจจะมีบางคำยังไม่ทำให้กระจ่างแจ้งแก่ผู้ที่ยังสงสัยอยู่ก็คงมี ด้วยเหตุนี้ นายเจริญ อินทรเกษตร เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการปทานุกรมราชบัณฑิตยสถาน จึงได้บันทึกไว้ในรายงานการประชุมทุกครั้ง และรวบรวมตีพิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ คำแต่ละคำนั้น คณะกรรมการมีความเห็นแตกต่างกันต้องอภิปรายกันหลายครั้งหลายหน กว่าที่จะหาข้อยุติได้ก็แทบจะทะเลาะกัน ตามบันทึกจะเห็นได้ว่า บางช่วงถึงขนาดยกอำนาจของแต่ละฝ่ายมาเป็นเครื่องประกันเพื่อสนับสนุนให้ความคิดเห็นของตนมีน้ำหนักพอที่จะลบเลือนความเห็นของฝ่ายตรงข้ามได้ บางช่วงถึงยกตัวอย่างผู้อภิปรายทั้งสองฝ่ายมี "อรามณ์" เมื่อได้ฟังการอภิปรายด้วยถ้อยคำที่รุนแรง แต่ในที่สุดด้วยวิจารณ์ของผู้อื่นเป็นประธานกรรมการข้าราชการปทานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ในขณะนั้น (พดด้วง พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ประพินธ์ เมื่อครั้งดำรงฐานันดรศักดิ์เป็นหม่อมเจ้าวรวงศ์ไวยากร วรวรรณ) และด้วยเหตุด้วยผลที่คณะกรรมการอภิปรายนั้นอย่างละเอียดถี่ถ้วนจึงสามารถสรุปได้ว่าควรใช้คำใดเพื่อนำไปบรรจุไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ผู้เขียนบทความนี้ต้องการจะให้ผู้อ่านได้เห็นถึงวิธีการทำงานของคณะกรรมการข้าราชการปทานุกรม และตระหนักถึงความสำคัญของ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ตลอดจนสามารถใช้พจนานุกรมได้อย่างภาคภูมิใจจึงขอเสนอตัวอย่างการพิจารณาคำว่า "น้ำจันทน์" ที่จะนำไปใส่ไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำคำนี้ กรรมการบางคนเสนอให้เขียน "น้ำจันทร์" แต่บางคนค้านว่า ต้องเขียน "น้ำจันทน์" จึงจะถูกต้องตามความหมายที่แท้จริง แต่สุดท้ายก็สรุปให้เขียนว่า "น้ำจันทน์"

"น้ำจันทน์" ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ พิมพ์ครั้งที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๓๕ (ปรับปรุงจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓) หน้า ๔๓๔ ให้ความหมายไว้ว่า น้ำจันทน์ (ราชา) น. เหม็ด

ในพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. ๒๕๓๐ หน้า ๒๔๒ ให้ความหมายอย่างเดียวกันว่า น้ำจันทน์ (ราชา) น. เหม็ด

แต่ถ้าจะตกลงกันได้ว่าให้เขียนคำนี้แบบที่ปรากฏในพจนานุกรมทั้งสามฉบับ คณะกรรมการฯ ต้องใช้เวลาในการอภิปรายกันอยู่หลายครั้งจึงหาข้อยุติได้ เพื่อให้เห็นถึงความวิริยะอุตสาหะของคณะกรรมการข้าราชการปทานุกรมชุดดังกล่าว ผู้เขียนจะได้รวบรวมและเรียบเรียงจากบันทึกของนายเจริญ อินทรเกษตร จากหนังสือความรู้ทางอักษรศาสตร์ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๒, หน้า ๑๕๗-๑๗๒) ดังต่อไปนี้

เมื่อคณะกรรมการชำระถึงคำว่า “น้ำจันท์” เจ้าหน้าทีกล่าวว่าคำ “น้ำจันท์” อันเป็นราชาศัพท์จึงแปลว่า “เหล้า” นั้น ควรจะเขียนว่า “น้ำจันทร์” เพราะเมื่อพิจารณาถึงที่มาของคำ คำนี้มาจะมาจากคำ “น้ำโสม” นั่นเอง “โสม” แปลว่า พระจันทร์ “น้ำโสม” ก็คือ “น้ำจันทร์” ในตำนานต่างๆก็มีปรากฏเป็นส่วนมากกว่าทวดตั่วน้ำโสม พระเจ้าแผ่นดินเราก็ถือว่าเป็นทวดโดยสมมติ ซึ่งเรียกว่า สมมติเทพ จึงเห็นว่า เขียนว่า “น้ำจันท์” น่าจะถูกกว่า แต่ต้องใจอยู่ว่าการที่จะแก้ไขเขียนเป็น “น้ำจันทร์” นั้น จะแก้ของเก่าเลยหรือจะอธิบายไว้ในวงเล็บ เรื่องนี้เห็นว่าไม่ควรจะแก้ของเก่า เพราะว่าเราใช้กันโดยถือว่าถูกต้องมานานจนเป็นคำที่เข้าใจกันดีแล้ว ควรจะเขียนความเห็นใหม่ที่เป็นเชิงอธิบายไว้ในวงเล็บ เท่านั้นว่าเป็นความเห็นของข้าพเจ้าหนึ่งซึ่งไม่ตรงกับของเก่าเท่านั้น อย่างฝรั่งเขาทำกัน

ข้อความข้างต้น เป็นการเปิดประเด็นของเจ้าหน้าที่ในการขอความเห็นจากคณะกรรมการชำระปทัศกรรม ในกรณีคำว่า “น้ำจันท์” ที่เขียนไว้แต่เดิมให้เปลี่ยนเป็น “น้ำจันทร์” โดยหรือว่าจะแก้เป็น “น้ำจันท์” เลย หรือ จะเขียนอธิบายไว้ในวงเล็บ แต่ก็ได้ชี้แจงความคิดเอาไว้ว่ายังไม่ควรแก้ของเก่า (น้ำจันท์) ทันที ควรจะเขียนความเห็นใหม่อธิบายไว้ในวงเล็บ จากนั้น กรรมการจึงอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง ฝ่ายหนึ่งเห็นด้วยว่า ควรเปลี่ยนจาก “น้ำจันท์” เป็น “น้ำจันทร์” ฝ่ายนี้จะเรียกว่า ฝ่ายสนับสนุน อีกส่วน

หนึ่งไม่เห็นด้วย เรียกว่า ฝ่ายค้าน (หมายความว่าให้คงเขียนว่า “น้ำจันท์” ตามเดิม) ต่อไปนี่เป็นการอภิปรายของกรรมการที่มีความเห็นเป็น ๒ ฝ่ายดังนี้

กรรมการฝ่ายสนับสนุนผู้หนึ่ง กล่าวว่า

เราคงต้องพระเจ้าแผ่นดินว่าสูงสุด เมื่อเราเหล้า เราถึงเรียกว่า เหล้าน้ำจันท์ เพื่อให้สูงตาม ต้องกับลักษณะของราชาศัพท์ทั้งหลาย แต่เหตุใดจึงเอามาว่า “จันท์” ซึ่งแปลว่า “ดูร้าย” มาใช้ ดูไม่เหมาะสม ตามที่เจ้าหน้าที่กล่าวว่านั้นถูกต้องแล้ว

กรรมการฝ่ายสนับสนุนอีกผู้หนึ่ง กล่าวว่าตามที่เจ้าหน้าที่และกรรมการผู้หนึ่งกล่าวว่า ควรเขียนคำว่า “น้ำจันท์” นั้นเห็นชอบด้วย แต่ที่จะเขียนอธิบายไว้ในวงเล็บนั้น ยังเห็นว่าไม่ควรจะแก้เลยทีเดียว โดยไม่ต้องเป็นห่วงของเก่า เพราะเมื่อของเก่าซึ่งเราพิจารณาเห็นโดยเหตุผลแล้วว่า ไม่ถูก ก็ไม่การจะรักษาไว้ ควรจะรักษาไว้แต่ที่ถูก จึงเห็นว่าควรจะต้องแก้ไขโดยให้เขียนคำว่า “น้ำจันท์” เลยทีเดียว

กรรมการฝ่ายค้านผู้หนึ่ง แสดงความเห็นว่า

“เหล้า” ที่เดิมใช้เขียนว่า “จันท์” นั้น ก็เป็นที่เข้าใจอยู่ว่า หมายความว่าน้ำอันทำให้ดูร้าย บัณฑิตจะเห็นกันใหม่ว่า จะเป็นคำออกมาจากน้ำโสม และโสมคือ พระจันทร์ คำว่า “น้ำจันท์” จึงควรเขียนว่า “น้ำจันทร์” ข้อนี้เหตุผลไม่สู้หนัก เพราะคำว่า “โสม” มีความหมาย ๒ อย่าง ใจความตามหลักฐานท้ายเรื่องทูลเกล้าว่า น้ำที่คั้นจากต้นไม้ชนิดหนึ่ง

เรียกว่า คันโสม ตีมาแล้วมา นี่เป็นความหมายอย่างหนึ่ง อีกความหมายหนึ่ง "โสม" หมายความว่า พระจันทร์ คือในยุคไตรเพทเรียกพระจันทร์ว่า "โสมเทพ" ฉะนั้น แสดงว่า พระจันทร์ กับ น้ำโสมไม่ใช่อันเดียวกัน และไม่ใช่เป็นคำออกจากกัน กล่าวคือ พระจันทร์ ก็เป็นเทวดา แต่น้ำโสมเป็นเรื่องของต้นไม้ เพราะฉะนั้น น้ำจันทร์ อาจเป็นน้ำอะไรก็ได้ แต่ไม่ใช่ น้ำโสม หรือน้ำแห่งคันโสม จึงทักท้วงเอาไว้ คือ น้ำของพระจันทร์ไม่ได้เลย อาศัยเฉพาะเหตุผลเท่าที่นำมาแวกล้อมนั้น จะแก้การเขียน "น้ำจันท์" เป็น "น้ำจันทร์" ไม่ได้ เมื่อไม่มีเหตุอันสมควรยิ่งกว่านี้ เห็นว่าคงเขียนเป็น "น้ำจันท์" ไว้ตามเดิมดีกว่า

กรรมการฝ่ายค้านอีกผู้หนึ่ง กล่าวว่า

เขมรก็เขียน "น้ำจันท์"

กรรมการฝ่ายสนับสนุนแย้งว่า เขมรอาจเอาคำ "จันท์" ไปจากไทยก็เป็นได้

ที่ประชุมได้อภิปรายกันพอสมควรแล้ว ก็ไม่สามารถตกลงกันได้ว่า จะให้เขียนคำว่า "น้ำจันท์" หรือ "น้ำจันทร์" ดี จึงลงมติให้เสนอประธานกรรมการฯ คือ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ทรงวินิจฉัยต่อไป

ประธานได้ทรงบันทึกการวินิจฉัยดังต่อไปนี้

ตามที่คณะกรรมการองมติ

ให้ข้าพเจ้าวินิจฉัยคำว่า "น้ำจันท์" นั้น

ข้าพเจ้าได้พิจารณาแล้ว ขอเสนอความเห็นดังต่อไปนี้

ข้าพเจ้าถือหลักทั่วไปว่า คำเดิมเขียนไว้อย่างไร ถ้าพอจะไขความหมายได้ออกแล้ว นอกจากจะมีเหตุผลหนักแน่นมาอธิบาย ก็ไม่ควรจะแก้ไขเก่า ส่วนความสันนิษฐานที่จะวงเล็บไว้ นั้น ก็ต้องมีเหตุผลน่าเชื่อถือโดยหนักแน่นแล้ว จึงจะวงเล็บไว้

ตามที่ข้าพเจ้าได้สอบถามมา ได้เห็นว่า "น้ำโสม" เป็นคำซึ่งกษัตริย์จากไมโสม ซึ่งไมโสมนั้น ก็ได้รู้ชื่อมาจากพระจันทร์จริง คือในภาษาอังกฤษ มีชื่อว่า "Moon Planet" ด้วย แต่ยังไม่พบที่ใดซึ่งเรียกพระจันทร์นั้นว่า "จันทร์" ซึ่งไมโสมเรียก "โสม" เท่านั้น

คำว่า "จันทร์" มีนัยความหมายถึง "พระจันทร์" และคุณภาพอันมนุษย์คิดเห็นว่าเป็นคุณภาพของพระจันทร์ ซึ่งเมื่อเทียบกับคุณภาพของเหล่าแล้ว ยากที่จะถือเอาได้ว่า มีคุณภาพเปรียบได้กับคุณภาพของพระจันทร์

ถ้าจะพิจารณาความหมายของคำว่า "จันท์" แล้ว จะเห็นว่ามีความหมาย ๒ นัย ดังจะเห็นได้จากอภิธานศัพท์ปิกกา ซึ่งให้ความหมายไว้ ๒

แห้ง และถ้าจะเทียบกับไวพจน์ซึ่งให้ไว้
แล้ว ก็จะได้เห็นว่า หมายถึงความดู
เด็ด หรือดูร้าย ก็ได้ และหมายถึง
กลิ่น หรือรสฉุน (pungent) ก็ได้

พระมหากษัตริย์ในเขมรหรือ
ในไทยซึ่งเอาอย่างเขมร ได้เคยสมมติว่า
เป็นเทพเจ้าจริง แต่ในเวลาเดียวกัน จะ
ต้องไม่ลืมว่า พระพุทธศาสนาที่มีอิทธิ-
พลมากในประเทศไทย เพราะฉะนั้น
การที่จะใช้ศัพท์หมายถึงเหล่าให้มีความ
หมายไปในทางที่ดีนั้น ข้าพเจ้ามีกว่าจะ
ขัดกับประเพณีนิยม และถ้ามีความมุ่ง
หมายจะใช้คำสำหรับเทพเจ้าที่หมายถึง
เหล่าแล้ว ทำไมถึงไม่ใช้ว่า “น้ำโสม”
ตรงๆ กลับไปแผลงเป็น “น้ำจันทร์”
อีกชั้นหนึ่ง ถึงอย่างไรก็ดี ถ้ายังหาตัว
อย่างไม่ได้ว่ามีที่ใช้ “จันทร์” ให้หมาย
ถึง “น้ำโสม” และข้าพเจ้าเองยังหาตัว
อย่างไม่ได้ ก็ยังไม่ควรถือว่ามีความ
อันหนักแน่นว่าควรจะเป็น “จันทร์”

ตรงกันข้าม ข้าพเจ้าเห็นว่า
“จันทร์” ตามที่เขียนไว้แต่เดิมมันได้
ความหมายถูกต้องแล้ว เวลาเราพูดว่า
เสวยน้ำจันทร์ ทำให้เรานึกในใจทีเดียว
ว่า มีนัยหมายความว่า และไม่ใช่เป็นการ
แสดงข้อเท็จจริงว่าเสวยเหล้าแต่เพียง

เล็กน้อยหรือเพียงครั้งคราวเท่านั้น
เพราะฉะนั้น “น้ำจันทร์” อาจหมายถึง
น้ำซึ่งทำให้ความรู้สึกรุนแรง เทียบ
strong drink, intoxicating drink ก็ได้
เพราะตามศัพท์หมายถึงความรู้สึก
รุนแรงหรือร้ายแรงเป็นสำคัญ ส่วนความ
โกรธหรือความดุนั้น เป็นแต่อาการ
อย่างหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่อาการอย่าง
เดียว แต่โดยเหตุที่ผู้คิดศัพท์ก็คงจะ
เกรงพระนามมี ข้าพเจ้าก็มีกว่าผู้คิด
ศัพท์ก็คงจะมีความมุ่งหมายให้หมายถึง
กลิ่นหรือรสฉุนเท่านั้น ดูขมและ
เป็นความหมายอันแท้จริงของคำว่า
“จันทร์” ซึ่งในภาษาไทย ก็จะได้เห็นว่า
มีความหมายเป็น ๒ นัยเหมือนกัน คือ
หมายถึงความรู้สึกฉุนก็ได้ หรือหมาย
ถึงกลิ่นรสฉุนก็ได้ ข้าพเจ้าเองมีกว่าที่
พูดคำว่า “น้ำจันทร์” ขึ้นนั้น มีความ
หมายว่า เป็นน้ำดองหรือดมกลิ่น ซึ่งมี
กลิ่นรสฉุน ผู้คิดศัพท์ในขณะนั้น ถึง
แม้จะไม่ใช่พระ ก็เป็นชาววัดผู้เรียน
บาลีโดยแน่นอน เพราะฉะนั้น อาจมี
ความมุ่งหมายให้หมายถึงทั้ง ๒ นัย น้ำ
กลิ่นรสฉุน ซึ่งทำให้ฉุนก็ได้ แต่
ข้าพเจ้าเองเห็นว่า นัยทั้งสองก็เกี่ยวเนื่อง
กัน ข้าพเจ้าเองถือว่า “น้ำจันทร์” หมายถึง

ความว่า น้ำกัณธีรสุนเป็นสำคัญ
ส่วนการทำให้กัณธีรสุนเป็นผลเนื่อง
มา ซึ่งไม่จำเป็นที่ผู้คิดศัพท์จะมุ่ง
หมายนั้นโดยเฉพาะ

ตัวอย่างภาษาเขมรนั้น เขมร
อาจเอาไปจากเราได้จริง แต่โดยมาก
ราชาศัพท์ก็มาจากภาษาเขมร และถึง
อย่างไรก็ดี การที่เขมรใช้เช่นนั้นจะ
เป็นการเอาอย่างเราหรือไม่ก็ตาม แต่ก็
เป็นเครื่องแสดงอย่างแน่นหนาว่า แต่
ก่อนตั้งใจจะเขียนว่า “น้ำจันท์” จริง

ข้าพเจ้าจึงขอสรุปความเห็น
ของข้าพเจ้าว่า โดยที่ (๑) ไม่มีตัวอย่าง
แสดงให้เห็นว่า มีที่ใช้ “จันท์” หมายถึง
ถึงเหอ (๒) คุณภาพของเหอกับพระ
จันท์ต่างกันไกล (๓) เป็นสมได้ชื่อมา
จากพรรณไม้ ชื่อว่า โสม และมีได้ชื่อ
ว่า จันท์ ทั้งๆที่เหอคา ซึ่งเรียกว่า โสม
ก็เรียกว่า จันท์ด้วย (๔) ถ้าหมายถึง
น้ำโสม โดยเฉพาะ ทำไมจึงไม่เรียกว่า
น้ำโสม แต่กลับไปเรียกว่า น้ำจันท์
(๕) ถ้าโสม ใช้นั้นว่าเป็นของดี แต่น้ำ
จันท์เมื่อใช้เข้า มีนัยไปในทางไม่ดี
และ (๖) “น้ำจันท์” เป็นรูปที่เขียนไว้
เดิมและมีความหมายที่ไขออกได้ความ
พอสมควร คือ น้ำกัณธีรสุน หรือถ้า

จะไขต่อไปอีกว่า น้ำซึ่งทำให้กัณด้วย ก็
ได้ แต่ไม่จำเป็น ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า
ควรเขียนว่า “น้ำจันท์” ตามเดิมโดยไม่
วงเล็บ “จันท์” ไว้ด้วย

กรรมการฝ่ายสนับสนุนมีความเห็นว่า

ตามที่ประธานกรรมการทรงทักท้วงความ
เห็นของกรรมการผู้สนับสนุนว่า จันท์ ควรจะเป็น
จันท์ นั้น ปัญหาสำคัญก็คือ มีที่เรียกพรรณไม้โสม
ว่าจันท์ด้วยหรือไม่ ถ้าไม่เรียกว่าเช่นนั้นแล้ว ที่
สันนิษฐานว่า “จันท์” คือ “จันท์” นั้น ก็มีหลักฐาน
ไม่เพียงพอ ส่วนข้อทักท้วงอื่นๆ ถ้าว่าตามคำพิงของ
นั้นแล้ว ก็ไม่เป็นของสำคัญอะไรเลย

ที่รับสั่งมาว่า ยังไม่ได้พบที่ใดซึ่งเรียก
พรรณไม้โสมว่า “จันท์” ก็ยังเปิดโอกาสให้พูดได้ว่า
ฝ่ายกรรมการผู้มีความเห็นแย้งกัน ได้พบที่เรียกบ้าง
หรือไม่ จึงขอขอให้ที่ประชุมอนุมัติและพูดไปเพื่อ
ทรงทราบว่า ในหนังสือวางสเปกคุณพหุพจนาน มีคำ
ว่า จันทรวุฒิ คือ เถาจันท์ ที่เขาแปลว่า โสม และใน
หนังสือนี้เองอีกแห่งหนึ่งแปล อินทุ-ใช้โวหารว่า “ใช้
เรียกพรรณไม้โสม ที่ชื่อว่า จันท์” ดังนี้ ฉะนั้นการที่
สันนิษฐานว่า จันท์ คือ จันท์ นำเข้าอย่างยิ่งว่า คง
ไม่ผิด

กรรมการฝ่ายค้านกล่าวว่า

ได้ไปสอบสวนในสำนักขบเรียนสันตฤต
อีกแห่งหนึ่งได้ความดังต่อไปนี้ :- ต้นจันทรวุฒิ มีชื่อ

ว่า Paederia foetida และท่านว่ารู้จักต้นจันทร์วัดลี
เคยเห็นในท้องไทย เขาปลูกไว้เป็นจุ่มประตู่

อนึ่ง ในคัมภีร์เทวปฺราณ ภาคจันตี กล่าว
ประวัติทศรา รบกับอสูร เมื่อทศราดื่มสุราแล้ว
เรียกว่า จันตี และรูปพระนางจันตีหรือจันตีภานัน
มีเครื่องหมายคือ สุราปาตุร (ถ้วยเหล้า) ในรูปภาพ
อีกประการหนึ่ง คนจำพวกจันชาน ในลัทธิว่าเป็น
พวกกินเหล้ากินเนื้อ ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าตอนที่ใช้
ศัพท์ จันชั ก็ล้วนแต่ที่เกี่ยวกับเหล้า ฉะนั้น ท่านผู้
ตั้งศัพท์นำจันชั คงนึกถึงภาพเหล้านี้

อย่างไรก็ตาม เมื่อเป็นแต่เพียงการคาดคะเน
เพียงสันนิษฐาน ยังไม่ตกลงแน่นอนลงไปแล้ว ก็ไม่
ควรแก้ไขเปลี่ยนแปลง เพราะเคยปรากฏว่าสันนิษฐาน
ผิดก็มี จึงควรคง นำจันชั ไว้ตามเดิมดีกว่า

กรรมการฝ่ายเขียนคำให้เขียน "นำจันชั"
กล่าวว่า

ข้อความในหน้าแรกของรายงานการประชุม
๖ กรรมการฝ่ายหนึ่ง ได้ไปสอบสวนที่ "สำนัก
บาลีเขียนสันสกฤต" แห่งหนึ่ง ได้ความว่า จันทรวัดลี
เป็นต้นไม้อีกอย่างอื่น ไม่ใช่โสม และว่ามีหลักฐานใน
คัมภีร์เทวปฺราณ ผู้เรียบเรียงใช้คำว่า "จันช" ใน
ความว่าเหล้านั้น ไม่เป็นเครื่องดับความเหินพวก
ข้าพเจ้ากับแต่เมื่อ ดั่งจะเสนอต่อไป

ชื่อ จันทรวัดลี ตามที่ได้อ้างกล่าวมาแล้ว ถึงจะ
แตกต่างกันไปบ้าง ก็พอเห็นได้ว่ามาแต่รากศัพท์
อันเดียวกัน แต่ลัดแปลงบ้างตามความต้องการใน

การผูกเป็นฉันท์ ข้อสำคัญยิ่งกว่านั้น คือศัพท์เหล้า
นั้นหมายเอาต้นไม้คนละอย่างกัน คือ ฤๅษี และวฤๅษี
นอกจากปฺราณณี แต่ข้อหลังนี้ก็ไม่ควรจะทำให้ใคร
ตื่นตื่นอย่างไร เพราะปัญหาตรงนี้เป็นปัญหาในทาง
ภาษา ไม่ใช่ปัญหาทางพฤกษศาสตร์ ในการชำระ
ปทานุกรมคราวนี้เราก็เคยได้ผ่านคำซึ่งมีได้เรียก
สิ่งคนละอย่างกัน เป็นชื่อเดียวกันหมด

อีกข้อหนึ่ง ที่อ่านเจอมาได้ชื่อว่า "จันตี"
เพราะสรวลเหล้านั้น "สำนักบาลีเขียนสันสกฤต" เข้าใจ
ถูกหรือผิดอย่างไรก็ไม่แน่ เพราะทางหอพระสมุด
วชิราวุธ ไม่มีฉบับคัมภีร์เทวปฺราณ แต่ว่าตามที่พบ
ในภาษาสันสกฤตธรรมชา คมแปล "จันตี" ว่าหญิงมี
นิสยจนเดียวเท่านั้น แต่เมื่อเขาพยายามตามหาว่า
ใช้จันตีเป็นชื่อเทวดาได้แล้ว จะเรียกเหล้าสรวลของ
บุคคลที่เป็นเพียงพระมเหสีท้าวจะเป็นไรมี ดังนี้ ขอ
ถามว่าทำไมเขาเรียกด้วยเหล้าที่ให้พระนางจันตีถือ
ไว้หน้าว่า สุราปาตุร คือ บวทรน้ำอำมฤต ทำไมไม่
เรียกตรง ว่าสุราปาตุร เลย แต่ขอให้คำนึงไว้บ้างว่า
เราพูดกันถึงธรรมเนียมในราชสำนักที่ตั้งชื่อเรียกถึง
โคก็เรียกอย่างตั้งใจหลีกเลี่ยงความหยาบซ้ำ

ส่วนปัญหาว่าจะเขียนคำตั้งว่า จันชั หรือ
จันชั ถ้าถือตามหลักปทานุกรมในต่างประเทศ ก็
ควรเขียนอย่างที่เราเขียนจริงๆ ไม่ต้องคำนึงถึง
ความผิดถูกของวิธีการเขียนที่นิยมใช้กันมาแล้ว แต่
ฝ่ายเราไม่ถือตามหลักนี้เสมอไป เพราะเหตุนี้ จึงได้
เสนอว่า จะเขียนคำตั้งลงไปว่า จันชั ที่เดียวก็ได้

แต่ถ้าตกลงจะเขียนว่า จัณท์ แล้วเขียนเพิ่มคอนท้าย คำอธิบายไว้ในวงเล็บว่า (น้ำจันทร์?) คงนี้ก็ควร

กรรมการฝ่ายค้านที่ยืนยันให้เขียน "น้ำ จัณท์" ตามรูปเดิม ตอบว่า

เรื่องนี้ สมควรจะได้กันในวงกรรมการ แต่ หนเป็นเพื่อนนั้นไม่ ถัดจากถามไปถึงรูปที่ ๓ จึง นอนหลับไม่รู้ นอนหลับไม่เห็น ก็ถูกสุภาพบุรุษ กระแทกกระแทกเขาป่าวๆ ล้วนเหตุที่ข้าพเจ้าอ้าง ถึงโดยแสดงว่า "ไม่ไว้ตัว" ในภูมิรู้ แต่เมื่อการจะกลายเป็นร้าย ข้าพเจ้าก็ต้องได้แทนบุรุษที่ตามนั้น เพราะ เป็นขีปนาวุธสงฆ์ มิฉะนั้น จะพากันตกนรกหมด

"กรรมการปราบปราม ไม่ได้สอบสวนดูให้ ดี" ข้าพเจ้าเองก็เป็นกรรมการปราบปรามด้วยคนหนึ่ง โฉนจะยอมเปิดช่องให้ใครมาว่าได้ และของเขาส่ง อย่าง "ไว้ตัว" ว่า ได้ทำการสอบสวนไม่หย่อนกว่า ใครๆ ในโลก

"บทเรียนสันสกฤต" นั้น เป็นที่ปรึกษา (advisor) ของข้าพเจ้าเท่านั้น ไม่มีหน้าที่จะมา "พยายามจับผิด" ในเรื่องของเร หากจะมีใครใน พวกเราคอยพยายามจับผิดสักคนหนึ่งแล้ว คนนั้นก็ คือข้าพเจ้าเอง คำใดๆ ของที่ปรึกษาฉัน ข้าพเจ้าก็ เลือกเอาเฉพาะที่เห็นด้วย ข้าพเจ้าที่ปรึกษาอธิบาย กระเด็ดไปทางจะยอมเป็น น้ำจันทร์ แต่ข้าพเจ้าไม่ ยอม พยายามให้มาทางที่เป็น น้ำจันทร์ ไม่ได้ เพราะ ฉะนั้น ถ้าคัดค้านต่างๆ ต้องนับว่าเป็นของข้าพเจ้าเอง โดยเฉพาะ เหตุที่ข้าพเจ้านำเอาที่ปรึกษามาพ่วงด้วย

ก็เพื่ออาศัยให้มีน้ำหนักในภูมิรู้ เพราะลำพังข้าพเจ้า ไม่ประจักษ์แก่โลกว่ามีภูมิรู้สันสกฤต แต่เมื่อผลก ลายเป็นตรรกะแก่ที่ปรึกษาหรือเป็นเชิงตีวัวกระทบ คราดเช่นนี้ ต่อไปนี้ข้าพเจ้าก็จะออกกับหน้าเอง

"สำนักบาเรียนสันสกฤต" คือสำนักของ ข้าพเจ้า ขอรับรองโดยเกียรติศักดิ์ว่า คัมภีร์เทวี ปุราณมีว่าเช่นนั้น ด้วยเหตุด้วย เขาจะเขียนเป็น สุภาพบุรุษ หรือ สุภาพสตรี ก็ไม่จำเป็นต้อง เพราะตัว อย่างว่า น้ำจันท์ (น้ำจันเดียว) แท้ๆ ก็ร้ายๆ จะเกิดผู้มี ภูมิรู้เขียนเป็น น้ำจันท์ ทำไมจึงมีทางเขียนได้? ที่ ว่า "รวบรวมนิพนธ์ในราชสำนักที่คงชื่อเรียกสิ่งใด ก็เรียก อย่างคงใจหลีกเลี่ยงความหยาบช้า" มีว่า ข้าพเจ้าก็ เคยเป็นข้าราชการในพระราชสำนักมานาน ยังไม่พบ ว่ามีเหตุเช่นนั้น ผม ขน ฟันเป็นต้น เหล่านี้จะเป็น การหยาบช้าปนไรหรือ จึงเปลี่ยนตั้งเป็น พระเศวต พระโสมมา พระทนต์? จะเห็นได้ว่าราชศัพท์ที่ใช้กันๆ โบราณบัณฑิตตั้งขึ้นก็มีความหมายเท่านั้น คือ เศวต กับโสมว่า ผม ฉะนั้น โดยแนวเทียบนี้ เหล่า ก็เปลี่ยน เป็นศัพท์ว่า น้ำจันท์ คงหมายความว่าน้ำที่ท ทำให้น้ำจันเดียว ถ้าจะเป็น จันท์ ก็เป็นการเปลี่ยนความ หมายสลับ หาชอบแก้แค้นแห่งโบราณบัณฑิตไม่

ที่จะเปลี่ยนคำตั้ง จัณท์ เป็น จันท์ นั้นก็ทำ กับสื่อให้คนกินเหล้า เพราะ น้ำจันท์ ลืมแล้วจนเดียว หน้าตาแดงก่ำอย่างนางจันท์ จะมาเปลี่ยนเป็น น้ำ จันท์ หมายความว่าเหล้าที่ดื่มแล้วหน้าวอดผุด ผ่องเป็นทองทาทองอย่างพระจันท์ จะแสดงว่ายังเบาด่อ

ฤทธิเดชของเหล่านักกักรมะง แม้จะเพิ่มวงเล็บไว้ว่า (น้ำจันทร์?) ก็ไม่ควรด้วยประการทั้งปวง เพราะแสดงความรู้ที่ไม่ใช่ความรู้ กล่าวคือโบราณบัณฑิตบัญญัติคำนี้ โดยหมายความว่ากระไร เราก็เดากันขึ้นหนึ่งแล้ว ยังจะแถมดูมแสดงเครื่องหมาย (?) ของเราเข้าไปทำไม

กรรมการฝ่ายสนับสนุนกล่าวว่า

เมื่อได้อ่านคำของฝ่ายค้านตามที่ปรากฏในรายงานการประชุมมาแล้ว เห็นว่าน่าจะจบเรื่องได้แล้ว ข้าพเจ้าจึงตั้งใจจะเสนอความเห็นในครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย จึงขอเสนอเหตุผลดังได้ฟังถึงกันมาแล้วนั้นโดยสังเขป เพื่อกรรมการจะได้ตัดสินเรื่องเสียที

กรรมการฝ่ายนี้ได้อ่านความเห็น

การเขียนราชาศัพท์ที่หมายถึงคำว่า "น้ำจันท์" ดังนี้ น่าจะให้ออก ที่ถูกควรเขียนว่า "น้ำจันทร" เพราะ "จันท์" มีความหมายว่า ดุร้าย ฉะนั้นจะต้องแปล "น้ำจันท์" ว่า น้ำดุร้าย ซึ่งเป็นการสมมติให้มันเป็นคน (บุคลาธิษฐาน) จึงไม่น่าฟัง และที่สำคัญยิ่งกว่านั้น หลักการบัญญัติราชาศัพท์ตามที่สังเกตได้คือ ท่านพยายามหลีกเลี่ยงภาวะอย่างหนึ่ง ที่แต่เดิมข้าพเจ้าเรียกว่าความเยินยอ แต่ฝ่ายค้านมีผู้เข้าใจผิดความหมาย จึงขอเปลี่ยนชื่อเรียกว่า "การมุขดา" (vulgarity) จะเรียกเหล่านี้ว่า น้ำดุร้าย จึงไม่ชอบด้วยหลักอันนี้

แต่ถ้าว่าผู้บัญญัติราชาศัพท์ได้บัญญัติว่า น้ำจันทร ก็หมดความขัดข้องทั้งสองอย่างที่กล่าวแล้ว

ก็น้ำจันทรจะหมายความว่าน้ำโสม ซึ่งเป็นความที่เข้าใจง่ายกว่าความว่าน้ำดุร้าย และอีกประการหนึ่งว่า เสาชน้ำโสมคงแสดงพจน์น้อยกว่าที่จะพูดว่า เสาชน้ำดุร้าย

ฝ่ายค้านเถียงว่า

จันทรกับโสมเป็นคนละสิ่งกัน ประชานกรรมการก็ทรงทักท้วงมาว่า ไม่เคยทรงพบที่เรียกพรรณไม้โสมว่าจันทร และทรงเห็นว่าไม่จำเป็นต้องแปล "จันท์" ว่า ดุร้าย จะแปลว่าน้ำฉัตรสดนั้นก็จะได้ทรงหมายความว่าแปลเช่นนี้ก็จะหมดความรังเกียจในการนำมาใช้ดูราชาศัพท์

ฝ่ายกองนี้ (ฝ่ายสนับสนุน) ได้เสนอว่าเคยพบว่ามีที่ใช้คำว่า "จันทร" ในความว่าพรรณไม้โสม แต่ฝ่ายค้านไม่ได้เห็นที่ใช้เช่นนั้น จึงได้นำมาโต้แย้ง

ฝ่ายค้านยังทักท้วงต่อไปว่า ไม่ที่ชื่อตามพระจันทรว่า จันทรวัลลี นั้นเป็นคนละต้นกับไม้โสม ฝ่ายกองนี้ได้อ้างความในคำราชที่ฝ่ายค้านได้อพยพนั้นเองมาอธิบายว่า

มีตัวอย่างเรียกต้นโสมว่า "จันทร" จริง ผู้ใดมีความข้องใจอาจสอบดูในคำราชที่อ้างชื่อนั้นได้เสมอ เพราะมีฉบับอยู่ในหอพระสมุดวชิราวุธ ตามที่ฝ่ายค้านเถียงว่า ชื่อพฤกษศาสตร์ส่วนต้นโสมและต้นปฐาณินั้น ได้จดมาตามข้อความในดึกชันนารีอันสกฤตของมอเนียร์ วิดเชียนส์ ผู้มีวิทยฐานะสูงยิ่งควรเชื่อถือ แต่มอเนียร์ วิดเชียนส์ เองได้แปล "จันทรา" และ "จันทร" (ที่เป็นไวยากรณ์กับจันทรวัลลี) นั้น ว่า 1 Coccolus cordifolius (Guduci) และ ๒

Serratula avthel Minthica ซึ่งว่าตามดิกชันนารีใน
ภาษาสันสกฤตก็ได้แก่ต้นไม้ ๒ อย่างที่ชื่อว่า โสม
ด้วยกันทั้งคู่ เช่นนี้การเถียงในทุกชั้นก็ได้ผลอย่าง
เดียวคือ ต้นโสมที่แท้หรือเป็นแค่สมมตก็ตาม มีชื่อ
มมาแต่คู่เดียวกับ “ฉนุทร” อยู่หลายคำ คำสันนิษฐาน
ของกรรมการฝ่ายนี้ จึงมีหลักฐานแน่นแฟ้นพอจะ
เอาเข้าไว้ในที่แปลศัพท์ว่า น้ำจันท์ หรือ น้ำจันทร์
(จะเขียนคำตั้งว่าอย่างไรก็แล้วแต่จะตกลงกัน) ที่ฝ่าย
ค้านกล่าวว่า การจดความสันนิษฐานลงไว้ก็จะเป็น
การแสดงความรู้ที่ไม่ใช่ความรู้ที่แน่นฟังไม่ขึ้น เพราะ
วิชาไม่ว่าทางไหนก็ถือการสันนิษฐานเป็นเบื้องต้น
ของการสืบหาความจริง ดังที่ใครๆก็ทราบอยู่แล้ว
ไม่จำเป็นต้องพูดยืดยาวพิสูจน์ให้เห็นความจริงตรง
นี้ เกรงจะเป็นการจัดทำสิ่งที่ทำซ้ำเร้าไปแล้ว

อนึ่ง ที่ฝ่ายค้านปฏิเสธว่า ไม่มีหลักการ
บัญญัติราชาศัพท์คุ้มครองการเปลี่ยนว่านั่นแหละ ก็เท่ากับ
ว่าแม้หลักฐานแล้ววาทกลางวันก็จะเปลี่ยนเป็นเวลา
กลางคืน การขู่พูดหลอกเถียงซึ่งว่าเป็นหลักการบัญญัติ
ราชาศัพท์นั้นมิปรากฏในภาษาทั่วโลกแทบทุกภาษา

กรรมการฝ่ายค้านได้ว่า

ที่ฝ่ายสนับสนุนกล่าวว่า “ตั้งใจจะเสนอ
ความเห็นในครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย” นั้น หมายความว่า
เพียง “ตั้งใจ” ไว้ว่าจะเสนอความเห็นอีกก็ได้ ข้าพเจ้า
จึงถือโอกาสนี้แสดงคัดค้านต่อไป

“การเขียนราชาศัพท์ที่หมายถึงเห็ดว่า น้ำ
จันท์ ดังนี้ น่าจะ ไม่ถูก ที่ถูกควรเขียนว่า “น้ำจันทร์”

คำว่า “น้ำจัน” แสดงว่าฝ่ายเสนอเองก็ไม่รับรองความ
เห็นของตน แล้วจะให้คนอื่นเขาเออด้วยอะไรได้?

“าแปล น้ำจันท์ ว่า น้ำดูร้าย ซึ่งเป็นการ
สมมติเห็ดเป็นคน จึงไม่น่าฟัง” นี่เพราะแปลเป็นแตร
ตรงเกินไป เลยให้โทษตนเอง คือตัวเองฟังไม่สนิทหู
ถ้าชินใช้หลักแตรตรงนี้ ก็ต้องแปลศัพท์สมาธิอื่นๆ
อย่างพิลึกกึกกือ เช่น รถไฟ – รถเป็นไฟ ภูเขาไฟ =
ภูเขาเป็นไฟ มดไฟ – มดเป็นไฟ แต่เพราะเป็นคำไทย
เราผูกขึ้นใช้ จึงควรปล่อยอย่างอะลุ่มอล่วย คือ น้ำ
จันท์ – น้ำที่ดื่มแล้วทำให้ดูร้าย ดังนี้ก็ได้รับความดี

ว่าสนวนโสม คงแสดงหูน้อยกว่าที่จะพูด
ว่าสนวนน้ำดูร้าย” นี่เป็นความที่เพิ่งจะเข้าใจของ
บุคคลคนเดียวหรือฝ่ายเดียว คนที่เข้าใจกันมาครั้ง
ปู่ย่าตายายโบราณท่านไม่ขัดแตรหู เข้าใจหมายโค
ซึ่งเป็นองค์สำคัญในเรื่องนี้มีโปรดปรานว่า “น้ำจันท์”
นี้มาแล้ว โสมเราจะมากัดแสดงหูขึ้นในสมัยนี้?

ไม่จำเป็นต้องแปล น้ำจันท์ ว่า น้ำดูร้าย จะ
แปลว่ามิกลั่นระฆังก็ได้ ข้าพเจ้ากล่าวแล้วว่า จะแปล
อย่างไรก็ได้ ความประสงค์ก็คือ อะลุ่มอล่วยให้ได้
ความในตำนานไทยก็แล้วกัน

“วิชาไม่ว่าทางไหน ก็ถือการสันนิษฐาน
เป็นเบื้องต้นของการสืบหาความจริง” ถูกแล้ว ก็เมื่อมัน
เป็น น้ำจันท์ (ดูร้าย อุนเฉียว มิกลั่นระฆัง ฯลฯ) จริงๆ
อยู่แล้ว จะสันนิษฐานให้เป็น น้ำพระจันทร์
(หน้านวด) อันไม่ใช่ความจริงไปทำไม ข้าพเจ้าจึงว่า
แสดงความรู้ซึ่งไม่ใช่ความรู้

ราชาศัพท์นั้น เป็นภาษาหนึ่งต่างหากใช้แก่
ชั้นเจ้านาย เช่น คนสามัญเดิน เจ้านายว่าเสด็จ คน
สามัญนอน เจ้านายว่าบรรทม ราชาศัพท์อันเป็นภาษา
ราชันต่างหากจากภาษาพลเมืองนี้ ไม่ปรากฏในภาษา
ต่างประเทศ เช่น อังกฤษและฝรั่งเศส เพราะฉะนั้น
เรื่องราชาศัพท์แยกจากภาษาพลเมืองนั้น มีใช้แต่ใน
ชาติไทยเท่านั้น และเมื่อแยกจากเหตุนี้น้ำจันทน์ ก็
หลีกเลี่ยงพอแล้ว เพราะคนสามัญไม่กินน้ำจันทน์ และ
ทั้งเจ้านายและคนสามัญก็ไม่มี “น้ำพระจันทร์” จะกิน

กรรมการฝ่ายสนับสนุน “น้ำจันทร์” เสนอว่า
เรื่องน้ำจันทน์ และ น้ำจันทร์เท่าที่ได้ได้
เลี้ยงกันมาแล้วนั้น ฝ่ายสนับสนุนได้หาหลักฐานมา
พร้อมแล้ว และเห็นว่าเป็นการที่ยงพอแล้วที่จะวินิจฉัย
ว่าควรเขียนอย่างไร จึงใคร่จะขอให้กรรมการแต่ละ
ท่านวินิจฉัยว่า จะทวนเขียน จันทน์ หรือ จันทร์

กรรมการฝ่ายค้านที่ต้องการให้เขียน “น้ำ
จันทน์” รับรอง

เจ้าหน้าที่กล่าวว่า เรื่องนี้ใครจะขอให้พูด
ประธานกรรมการขึ้นไป เพื่อให้ทรงพิจารณาอีก
ครั้งหนึ่ง

ที่ประชุมเห็นชอบด้วย จึงลงมติถวาย
ประธานกรรมการทรงพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

ประธานกรรมการได้ทรงทำบันทึกล่า
วินิจฉัยว่า

ตามมติที่ประชุมซึ่งให้ข้าพเจ้า
พิจารณาคำว่า “น้ำจันทน์” อีกครั้งหนึ่ง

นั้น ข้าพเจ้าได้พิจารณาการทั้งสอง
ฝ่ายแล้วเห็นว่า โดยที่เขียน จันทน์ มา
แต่เดิม ก็ควรคงไว้ตามนั้น เพราะถึง
แม้ว่าจะเขียนอย่างนั้น ก็แปลความได้
ก็พอ แปลว่า “น้ำจันทน์” ข้าพเจ้าเองถือหลัก
ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าหลักที่ถูกต้อง คือ
ถ้าจะแก้ตัวสะกดเดิมแล้ว จะต้องมิเหตุ
ผล ซึ่งคณะกรรมการในส่วนรวมเห็น
ว่าเป็นเหตุผลที่หนักแน่น ข้าพเจ้ามิได้
หมายความว่า จะต้องไม่มีมติเป็นเอกฉันท์
แต่ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยจะต้องไม่ยืนยัน
อย่างเข้มแข็ง แต่ในกรณีที่พิจารณาอยู่
นี้ คงจะรับอยู่โดยทั่วกันว่า เป็นข้อถก
เถียงซึ่งต่างฝ่ายก็ต่างถือว่า ความเห็น
ของตนเป็นอันถูกต้อง เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็
ควรคงไว้ตามเดิม เพราะเป็นอยู่เดิม

ปัญหาที่มีอยู่ว่า ควรจะวงเล็บ
แสดงความสันนิษฐานของบางท่าน
หรือไม่ ว่าน้ำจะเป็น “จันทร์” หรือว่า
จะเป็น “จันทน์” ข้าพเจ้าเองไม่ชอบให้
วงเล็บความสันนิษฐานไว้ในกรณีใดๆ
เลย เพราะนั่นควรเป็นกิจของผู้ที่
สันนิษฐาน ที่จะแสดงความเห็นของ
ตนให้แพร่หลายออกไป

โดยที่ข้าพเจ้าอาศัยเหตุผลซึ่ง
ที่ว่ามา ข้าพเจ้าจึงไม่เห็นจำเป็นต้อง

พิจารณาการของแต่ละฝ่ายเป็นข้อๆ
ไป และเชื่อว่าตามที่ข้าพเจ้าวินิจฉัยมา
นี้จะเป็นทางยุติกันได้แล้ว

กรรมการฝ่ายสนับสนุนให้เขียน “น้ำจันท์”
กล่าวว่า ตามที่ประธานกรรมการได้ทรงวินิจฉัยมานั้น
ข้าพเจ้าขอตั้งข้อสังเกตไว้ดังต่อไปนี้

(๑) การที่เขียนว่า “จันท์” ก็แปลได้ความ
แล้วนั้น ข้าพเจ้าไม่เถียง แต่เห็นว่าไม่ตรงกับ
ลักษณะของราชาศัพท์ทั้งหลาย และ

(๒) การที่จะไม่ขอให้เขียนวงเล็บไว้ว่า
“(จันท์)” นั้น ข้าพเจ้ามีความเสียดยเป็นอย่างยิ่ง
เพราะการที่วงเล็บไว้เช่นนั้น ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าจะมี
ทางเสียอะไรเลย แต่กลับจะมีประโยชน์ดังต่อไปนี้
ชั้นหลัง ซึ่งอย่างน้อยก็จะเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า
เรื่องนี้เราได้ถกเถียงกันมาแล้ว และความเห็นอันนี้ก็
จะเป็นเครื่องช่วยทางในการสืบค้นที่ให้นักศึกษา
ภาษาในทางต่อไป ดิฉันเห็นว่าที่ควรเชื่อถือได้ทั้ง
หลายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง Oxford Dictionary ก็มีข้อ
สันนิษฐานเช่นนี้ไว้ในวงเล็บเป็นอนุภาค ไรผลทั้งนั้น
แม้ในพจนานุกรมของเรามีได้เท่ากันมาแล้ว ก็มี
วงเล็บสันนิษฐานในทางเองนี้ไว้ไม่น้อยเหมือนกัน
เมื่อจะมาก็คงยกเลิกความสันนิษฐานกันแล้ว
เรามีต้องแก้พจนานุกรมที่ทำมาแล้วทั้งหมดหรือ
ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอฝากข้อสังเกตนี้ไว้เพื่อกรรมการได้
พิจารณาต่อไป

กรรมการส่วนมากมีความเห็นว่า ควรเขียน
“จันท์” ตามเดิม แต่ให้วงเล็บว่า “(จันท์?)” เพราะ
ดิฉันเห็นว่าอื่นๆซึ่งควรเชื่อถือเป็นแบบได้ เช่น Oxford
Dictionary ก็มีความสันนิษฐานเช่นนี้ไว้มาก

กรรมการฝ่ายที่เห็นว่าควรเขียน “จันท์” ตาม
เดิมอย่างเดียวโดยไม่ต้องมีวงเล็บข้อสันนิษฐาน ตาม
ที่ประธานกรรมการทรงแนะนำว่า กล่าวคือ

ฝ่าย “น้ำจันท์” จะเสนอความเห็นครั้งนี้
(หมายถึงในครั้งกระนั้น) เป็นครั้งสุดท้าย ข้าพเจ้าก็
นึกว่าจนอันเสียทีดี ครั้นมาครั้งนี้ไม่ได้อีก จึงขอ
ไว้ก่อนทั้งต่อไป

(๑) “เห็นว่าไม่ตรงกับลักษณะของราชา
ศัพท์ทั้งหลาย” ข้อนี้ข้าพเจ้าได้ชี้แจงไว้จนแจ่มแจ้งแล้ว
ว่า ลักษณะของ ราชาศัพท์ ภาษาไทยเรา (ไม่กรอบ
ไปถึงภาษาอื่นๆ เช่น ละตินไทย) นั้น ต้องการเปลี่ยน
คำจากชั้นสามัญให้เป็นศัพท์เท่านั้น เช่นมือ (สามัญ)
เปลี่ยนเป็นศัพท์ “พระหัตถ์” เหน้า (สามัญ) เปลี่ยน
เป็นศัพท์ “น้ำจันท์” ฉะนั้นแล้ว “พระหัตถ์” แปลตรงๆ
ว่า มือ ฉะนั้น “น้ำจันท์” ก็แปลตรงๆว่า เหน้า ฉะนั้น
เดียวกัน

(๒) การวงเล็บไว้ ไม่มีประโยชน์อะไรแก่
คนหลังๆเลย ข้าพเจ้าให้โทษที่ชักจูงให้เขาหลงเข้าใจ
ผิดว่า “น้ำจันท์” ก็อาจใช้ได้ ข้อที่อ้างตัวอย่าง
ดิฉันเห็นว่าอื่นๆที่เขาไม่วงเล็บไว้ นั้นเขา
สันนิษฐาน หมายความว่า มีท่วงที่จะเกี่ยวข้องกันได้
แค่ส่วนเรานั้นเถา และเขาอย่างหาทางใกล้เคียงกันได้

แล้วยังจะอ้างถึงถึงวิธีนักปราชญ์นั้นๆด้วยคำ
พจนานุกรมที่ต่างๆกันมาด้วยนั้น ที่มีวงเล็บที่แสดง
หลักฐานทางอักษรวิธี เป็นต้น

ต่อมาประธานกรรมการได้ทรงทำบันทึก
เสนอมาอีกดังต่อไปนี้

๑. ตามที่ข้าพเจ้าได้รับไว้ว่า
จะได้ทำบันทึกแสดงเหตุผลในการที่
ข้าพเจ้าได้วินิจฉัยคำว่า "น้ำจันท์" ไปนั้น
ข้าพเจ้าขอทำบันทึกมา ณ ที่นี้

๒. ก่อนอื่น ขอชี้แจงหลัก
เกณฑ์ตัวสะกดซึ่งข้าพเจ้ายึดถือ โดย
อาศัยแบบอย่างในภาษาต่างๆที่ข้าพเจ้า
ได้ศึกษามา คำมีชีวิตของมันเองก็มี
เกิด แก่ เจ็บ ตาย มีการขึ้นพินทุ์ และมี
ประวัติ คำในภาษาหนึ่งอาจมีเชื้อสาย
สืบเนื่องมาจากอีกภาษาหนึ่ง แต่การ
สืบเนื่องนั้น ควรถือความจริงตาม
ประวัติเป็นหลัก เพราะฉะนั้นในการที่
จะกำหนดตัวสะกดในฉบับใดฉบับหนึ่ง
ก็ควรคำนึงถึงปัจจัย ๒ ประการ คือ

(๑) ที่เกิดและที่มาของคำ
ตามที่ปรากฏขึ้นจริงและเป็นมาจริง

(๒) แบบอักษรวิธีอันนิยม
กันในสมัยที่กำหนดตัวสะกดนั้น

สำหรับคำ "จันท์" ที่พิจารณาอยู่นี้
ปัจจัยที่ ๑ เป็นปัจจัยที่สำคัญ

๓. ความหมายของคำว่า "น้ำ
จันท์" ซึ่งใช้กันอยู่ในขณะนั้นนั้น เป็นที่
รับกันอยู่แล้วว่า หมายความว่า เถา คือ
เป็นรากศัพท์ของคำว่า "เหล้า" ปัญหาที่
จะพึงพิจารณาอีกคือว่า น้ำจันท์ นี้มีที่ใช้
มาอย่างไรบ้าง ข้าพเจ้าใช้ในหนังสือเก่าๆ
มาได้ ก็จะเป็นประโยชน์ในการที่จะ
วินิจฉัยว่าเมื่อคำนั้นเกิดขึ้นมีความมุ่ง
หมายว่าจะให้มีความหมายอย่างไรแก่

๔. ข้าพเจ้าได้พยายามตรวจสอบ
คำรับคำรภาษาไทย ซึ่งว่าด้วยตัว
สะกดและความหมายของคำ เช่น
จินตนาณิ คำคุณฐิ และ ปกิณณาพ-
นาณิ แต่มิได้พบคำ "น้ำจันท์"
ข้าพเจ้าจึงได้ตรวจสอบพจนานุกรม ใน
พจนานุกรม ร.ศ. ๑๑๐ ไม่มีคำ "น้ำ
จันท์" ไว้ คำนี้เสียงว่า "จัน" ให้ไว้ดังนี้
จันท์ น. สุราย เกือบแค้น
กลั้มแข็ง คม หยาน.

จัน จันท์ น. ต้นไม้อย่างหนึ่ง
ผลสุกสีเหลือง กลิ่นหอมชื่นใจ กินก็ได้
มีในเมืองเรา (จะหมายความว่า ผลสุก
คล้ายสีดวงจันทร์ ผลอันที่คู่กับผลจันทร์).

จันทน์ ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง
แก่นหอม (จันทน์ขาว จันทน์แดง
จันทน์ชะมด จันทน์ นับในประเภท
จันทน์).

จันทร ๕. ดวงเดือน และเป็น
จันวัน.

ใน Pallegoix ศัพท์ภาษาไทย
ไทย ค.ศ. ๑๘๕๖ มี จัน - น้ำจันท์
Arac which they offer to the genii.
(หมายเหตุ -- Arac คือ เหล้าที่ทำจาก
ข้าว (spintuous liquor drawn from
fermented rice)

ในพจนานุกรม พ.ศ. ๒๔๖๓ มี
จันท์ น. เหล้า ก. สุรীয়

ในพจนานุกรม พ.ศ. ๒๔๗๐ มี
จันท์ ม.ศ. ๑. สุรীয় เขียวขาว เกรียว
กรวด หอม อุ่นเฉียว : ในราชาศัพท์ใช้
เรียก สุรา หรือ เมรัย ว่า น้ำจันท์.

ในพจนานุกรมเขมร ทั้งฉบับ
Tandart และฉบับทางราชการ (ตามที่
กรรมการผู้หนึ่งได้กล่าวไว้แล้ว) มีที่ก
จันท์ (น้ำจันท์) เป็นราชาศัพท์ สำหรับ
เหล้า (ข้าพเจ้ากล่าวไว้เป็นข้อเท็จจริง
ไม่ประสงค์จะให้เป็นข้อพิพาทว่า "น้ำ
จันท์" มาจาก "ทิกจันท์").

ในหนังสือประพันธ์มีที่ใช้ใน

พระราชพงศาวดารฉบับพระ
ราชหัตถเลขา เล่ม ๒ ตอนที่ว่าด้วยพระ
เจ้าเสือ มีความว่า "และพระองค์ทรง
เสวยน้ำจันท์ขาวอยู่เป็นนิจ".

๕. ส่วนตัวสะกดในรูป น้ำ
จันท์ นั้น ไม่เคยพบตัวอย่าง ณ แห่งใด
และไม่มีกรรมการผู้ใดได้นำตัวอย่างที่
ได้เคยใช้ในภาษาเขมรมาแสดงเลย เพราะ
ฉะนั้น ถ้าจะพูดตามข้อเท็จจริงที่ได้
ปรากฏมาตามประวัติของคำนี้ ก็จะต้อง
ยุติว่า "น้ำจันท์" เป็นราชาศัพท์
สำหรับคำว่า "เหล้า"

๖. จันท์ ตามพระคัมภีร์
อภิธานปิฎก ปีกา ได้ให้ไว้พอจนไว้ ๒
แห่งต่างหมวดกัน คือ (๑) ๗๑๑ ในหมู่
พินา คิณิ คิพุท -- มุกต์ ขร และ (๒)
๗๒๒ โกรโน โรธโน โกปี -- อุนนุคโกร-
โน ดังนี้ ข้าพเจ้าจึงได้กล่าวไว้ ตรงกับ
คำไทยว่า อุน ซึ่งอาจหมายถึงกฉินรส
อุนก็ได้ หรือทำให้อุนเฉียวก็ได้ ใน
ภาษาสันสกฤตก็ให้ความหมายว่า อุน
โดยนัยเดียวกัน

๗. ผู้ที่ตั้งศัพท์ น้ำจันท์ ซึ่ง
แปลว่า น้ำอุน ขึ้นนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่ามิ
มีความมุ่งหมายที่จะแปลคำว่า น้ำเมา
นั่นเอง น้ำเมา คงจะยอมรับกันว่าเป็น

คำไทย แต่ไม่ได้หมายความว่า น้ำนั้น
เมา แต่หมายความว่า น้ำนั้นเมื่อดื่มเข้า
ไป ทำให้เมา ขำพเจ้านี้กว่า เพียงเท่านี้
ก็เป็นแก้กรรมที่ว่าคนเมา ไม่ใช่เมา
นั้นได้แล้ว

๔. ลักษณะของราชาศัพท์นั้น
มีอยู่ว่า แทนที่จะใช้คำไทยซึ่งใช้
สำหรับคนสามัญ ก็ไปเอาคำบาลี
สันสกฤต หรือแม้แต่คำเขมรมาใช้แทน
แต่เดิมคงจะเนื่องมาจากเขมร แต่ต่อมา
ภายหลัง เราใช้ราชาศัพท์ขึ้นเอง และ
เขมรกลับนิยมไปใช้ก็มี เพราะฉะนั้น
ข้าพเจ้าไม่หมายความว่าเราตามอย่าง
เขมร สำหรับคำว่า “น้ำร้อน” มีตัว
อย่างเช่นก็มีในต่างประเทศ เช่น คำผู้
ดีหรือตำรวจสำนักในอังกฤษ แทนที่จะ
ใช้คำเองไกลแขกจีน ก็มักใช้คำซึ่งยืม
มาจาก นอร์มัน เฟรนช์ (เทียบเขมร)
และละติน (เทียบบาลี) เนื่องจากวิล
เลียม วิจิตรราชได้ซึ่งรัชสมัยอังกฤษ
หนังสือที่จะมีถวายพระเจ้านั้นดินก็จะ
ต้องใช้ข้อบกพร่องและวิธีพูดให้สมเกียรติจึง
จะต้องด้วยแบบอย่างที่ดี เช่น ฎีกา ก็มี
ภาษาพิเศษที่จะใช้ และแม้หนังสือ
ธรรมดาใช้วิธีพูดต่างกับที่คนสามัญใช้
กัน จริงอยู่ ลักษณะภาษาราชสำนัก

ของเขากับราชาศัพท์ของเรา มีสภาพ
ต่างกัน แต่การใช้ศัพท์สำหรับราช
สำนัก และสำหรับสามัญชนก็แตกต่าง
กันตามทำนอง ซึ่งจะเปรียบเทียบกับ
ของเราได้เหมือนกัน

๕. ถ้ามุ่งหมายจะแปลคำว่า
“เมา” ทำไมจึงไม่ใช้คำว่า “มข” หรือ
“โสมท” ขำพเจ้านี้กว่า มข เมาไป คือ
หมายความว่า มีมากกว่าเมา และอีก
ประการหนึ่ง มีห้ามไว้ในศีลห้า จึงไม่
อยากจะให้ขัดกันโดยตรง ทั้งเสียงก็
กระด้าง ส่วนคำว่า “โสมท” นั้นหมาย
ความถึง เมาทะลุ ซึ่งใช้ในทางนักร
เลง จึงไม่เหมาะ ฉะนั้น ผู้ตั้งศัพท์จึง
ได้เลือกใช้คำว่า จันท – จุน เป็นคำแปล
คำว่า “เมา”

๑๐. ทำไมจึงไม่ใช้คำว่า สุรา?
ข้าพเจ้านึกว่าเป็นเพราะคำว่า สุรา ใช้
สำหรับคนสามัญเสียแล้ว และการตั้ง
ราชาศัพท์ก็เพื่อจะหาคำอื่นมาใช้ให้
แปลกกว่าคำที่ใช้สำหรับคนสามัญ

๑๑. ราชาศัพท์นั้น มีความ
หมายที่จะยกย่องราชจริง แต่ก็ยกย่อง
ในฐานะที่เป็นราชา จึงได้เรียกว่า ราชา
ศัพท์ และมีความมุ่งหมายที่จะยกย่อง
กระเลียดไปบนทางผู้เป็นเจ้านายใหญ่

จริง แต่ก็เพียงกระเดียด คือเป็น
สมมติเทพ ไม่ใช่เป็นเทวดาแท้ ชน
ชาติไทยถือความเป็นไท – เป็นใหญ่
และมีลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราชย์
เทียบท้าวเจ้าของเขมรจะได้มีมาในเมือง
ไทยเราก็คือ แต่ประเพณีของไทยและ
พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยับยั้งไม่ให้
ไปถึงขีดเทวดา ข้าพเจ้าเคยให้ข้อ
สาธกด้วยคำว่า อนนทชนนิกรสโมสร
สมมติ ในปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์
สยามไว้ในโอกาสต่างๆหลายคราวแล้ว
จริงอยู่เราใช้คำว่า พระบรมราชโองการ
แต่ โองการ ในที่นี้ ใช้เฉพาะพระบรม
บัญชาที่ศักดิ์สิทธิ์ในราชการแผ่นดิน
คือหมายความว่า ใช้ในกรณีที่ทรงใช้
อำนาจแผ่นดิน เพื่อสำหรับการกระทำ
ปรกติประจำวัน เช่นการพูด ทัก
แต่เพียง รับสั่ง หรือตรัส หรือมีพระ
ราชดำรัส ฯลฯ ในกรณีที่พิจารณาอยู่นี้
คือการกินเหล้านั้น ไม่ใช่เป็นพิธีกรรมที่
ขลังหรือศักดิ์สิทธิ์ประการใด ไม่มีเหตุ
ผลอันใดที่จะเห็นลักษณะซึ่งจะยก
ย่องการกระทำอันนั้นว่า เป็นการ
กระทำของพระเทวดา เพราะฉะนั้น
ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าด้านเทียบกับราชาศัพท์
อื่นๆแล้ว ไม่เป็นกรณีที่ควรค่าสำหรับ

เกล้าของทวดมาใช้เลย

๑๒. นอกจากนี้ ข้าพเจ้าได้
พิจารณาตามประเพณีนิยม คำว่า โสม
หมายถึงเกล้าของทวดจริง แต่มิได้
เป็นคำที่นำเอามาใช้ในภาษาไทยใน
กรณีที่ทำการเช่นสรวงหรือบวงสรวง
เทวดา ข้าพเจ้าได้ตรวจดูกฎหมายเชียร
บาลและกฎหมายเก่าอื่นๆในตอนที่ว่า
ด้วยพิธีการต่างๆ เช่น พิธีตรียัมปวาย
และพิธีอื่นๆ ที่มีเกล้าประกอบด้วย แต่
มิได้พบคำว่า โสม สักแห่งหนึ่ง เป็นแต่
พบคำว่า สุรา บ้าง สุรามดุด บ้าง สุรา
รส (เขียนเป็นพสุธารส) บ้าง เพราะ
ฉะนั้นเมื่อแม้คำว่า โสม ก็มีได้นิยมใช้
เหตุใดเราจะไปเอาคำว่า จันทร มาใช้
แทนอีกทอดหนึ่งเล่า

๑๓. ความที่ข้าพเจ้าได้เสนอ
ไว้ว่า ถ้าจะมุ่งหมายถึง โสม ทำไมจึงไม่
ใช้คำว่า โสม ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีกว่าคำว่า
จันทร ข้อนี้ ยังไม่มีกรรมการผู้ใดตอบ
ข้าพเจ้าเลย

๑๔. ถ้าจะมีการเสนอ ก็คง
เป็นว่า คำว่า โสม ใช้ในภาษาไทย หมายถึง
ถึงพรรณไม้อีกชนิดหนึ่งที่ให้ทำยาอยู่
แล้ว และน้ำโสม คนไทยก็ย่อมเข้าใจ
ว่า หมายถึงน้ำที่แก้โสม คือ น้ำที่ดื่ม

เป็นเครื่องบูชาอย่างหนึ่ง จึงเลี้ยงไป
ใช้ จันทร แต่ข้าพเจ้านึกว่าการมเหสี
ออกจะอ้อมค้อมนัก ข้าพเจ้านึกว่า ผู้
ตั้งศัพท์นี้ได้มุ่งหมายที่จะเอาคำว่า โสม
หรือคัมแทนคำว่า โสม มาใช้โดย

๑๕. ข้าพเจ้าได้ตรวจดู
กฎหมายเก่าซึ่งในบางแห่งได้กล่าวถึง
เครื่องเสวยประจำวันบ้าง เครื่องเสวย
ประกอบพระราชพิธียศบ้าง แต่ไม่
พบเห็นที่เกี่ยวกับเหล้าเลย แต่ฉันมุ่ง
หมายจะเอาคำสูงสำหรับพระเทวเจ้ามา
ใช้สำหรับเหล้าที่พระเจ้าแผ่นดินหรือ
เจ้านายเสวยแล้ว น่าจะถือว่า เหล้า เป็น
สิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เช่น โสม ก็ถึงว่า
เป็นเครื่องประกอบพิธีพราหมณ์ที่
สำคัญอย่างหนึ่งเหมือนกัน แต่ความ
จริง (คงจะเป็นด้วยเนื่องจากพระพุทธ
ศาสนาเป็นสำคัญ) ในพิธีเลี้ยงค่างูมิ
ได้เอ่ยถึงเหล้าสำหรับพระมหากษัตริย์
เลย แต่ในการเลี้ยงแขกเมืองเป็นต้น
ยังมีกล่าวไว้ว่า ให้จัดเหล้าหรือสุ
รมาเลี้ยง ความหมายของข้าพเจ้าใน
ตอนนี้ ก็คือ ไม่มีมีอีกตามประเพณีที่จะ
ยกย่องหรือรับรู้เป็นทางการที่พระเจ้า
แผ่นดินเสวยเหล้า เพราะฉะนั้น
ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ผู้ที่ตั้งศัพท์ขึ้นมิได้มี

ความมุ่งหมายที่จะเอาคำซึ่งแทนคำว่า
โสม มาใช้โดย

๑๖. น้ำจันทร มีใช้ในภาษา
ไทยเหมือนกัน เช่น ชื่อตำบลใน
อักษรานุกรมภูมิศาสตร์จังหวัด
นครปฐม ที่ได้อธิบายไว้ว่า สระน้ำ
โบราณที่ ต. ตนามจันทร อ. เมือง
นครปฐม จ. นครปฐม น้ำจันทร ในที่นี้
คงมีคำหมายความว่า น้ำเหล้า แน่
ข้าพเจ้าเข้าใจว่า จันทร ถ้าไม่เกี่ยวกับ
พระจันทร์แล้ว คงจะหมายถึงดอกไม้
ชนิดหนึ่งซึ่งเข้าใจว่าจะเป็นดอกบัว
ชนิดหนึ่ง เพราะในสุทธนาคำฉันท์มีก
ว่า จมจันทาทัก ซึ่งเข้าใจว่าหมาย
ความว่า หอมดอกจันทร์ (บัว) น้ำ

๑๗. และอีกประการหนึ่ง น้ำ
จันทร ก็มีที่ใช้เป็นเครื่องเสวยอย่าง
หนึ่ง เช่นในสุทธนาคำฉันท์ มีว่า โสรจ
ตรงศิริสระนาน้ำจันทร ใ้วิเวปะ
สุคันธ และทรงวิภูษณูจี

๑๘. เมื่อมีคำใช้อยู่แล้วเช่นนี้
ข้าพเจ้าไม่นึกเลยว่า จะมีผู้สักทักขึ้น
ใหม่ว่า น้ำจันทร ให้หมายถึง เหล้า
เพราะตัวสะกดคล้ายกับน้ำจันทร และ
น้ำจันทร ดังที่ได้กล่าวมาแล้วอยู่มาก
ส่วนน้ำจันท์ นั้น ตัวสะกดแสดงให้

เห็นชัดว่า เป็นอีกคำหนึ่งต่างหาก จะ
มาเข้าใจปะปนกันไม่ได้

๑๙. เมื่อเป็นเช่นนี้ โสม กับ
จันทร์ จะเป็นไม้ชนิดเดียวกันหรืออย่าง
เดียวกันหรือไม่ ข้าพเจ้าไม่เห็นเป็นข้อ
สำคัญอันใด ถึงแม้ว่า คำว่า จันทร์ใช้
แทนคำว่า โสม ได้สำหรับชื่อพรรณไม้
ตลอดจนเห็ดที่ทำจากพรรณไม้นั้น
ข้าพเจ้าก็เห็นว่า จะต้องแสดงให้เห็น
ที่แนวหรืออุ้งทางตามตัวอย่างศัพท์ที่ใกล้เคียง
หรือทำนองเดียวกันว่า ได้มีคำว่า
โสม ใช้มาบ้างแล้ว และในกรณีราชา
ศัพท์นี้ ได้เปลี่ยนเป็น จันทร์ อีกชั้น
หนึ่ง แต่เท่าที่ข้าพเจ้าได้ค้นมา ดังที่
ข้าพเจ้าได้แจ้งผลให้ทราบแล้วข้างต้น
ในพิธีต่างๆ ก็กล่าวถึงเห็ดที่เช่นสรวง
หรือบางสรวงนั้น หากได้ใช้คำว่า โสม
ไม่เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าไม่นึกเลยว่าอยู่
ดีๆจะไปเอาคำว่า จันทร์ มาใช้ โดยแท้ที่
ต้องนับว่าผิดปรกตินั้นอย่างนี้ อนึ่ง
ในภาษาสันสกฤต จันทร แปลว่า น้ำ
(ธรรมคุณ) อยู่แล้ว ไม่น่าจะใช้ให้หมาย
ถึงเห็ด

๒๐. การวงเล็บชื่อสันนิษฐาน
ไว้นั้น พจนานุกรมในต่างประเทศทำ
กันจริง แต่เขาทำกันในกรณีที่คุณทำ

พจนานุกรมเห็นว่า อาจจะหรือน่าจะ
เป็นอย่างนั้นได้ ในกรณีที่คุณทำ
พจนานุกรมเป็นคณะกรรมการ ก็ย่อม
ถือมติข้างฝ่ายข้างมากเป็นประมาณ
เมื่อได้เสนอให้ข้าพเจ้าวินิจฉัย ข้าพเจ้า
ก็ได้วินิจฉัยไปตามมติของข้าพเจ้า โดย
อาศัยเหตุผลดังที่ได้เคยแจ้งมาให้ทราบ
แต่ก่อนแล้วว่า ไม่ถึงวงเล็บ จันทร์ ไว้
เพราะข้าพเจ้าไม่เห็นว่าจะ
จะเป็นเช่นนั้นได้ แต่เมื่อเสียงข้างมาก
เห็นว่าควรวงเล็บไว้ ข้าพเจ้าก็ได้ยิน
ยอมไปแล้ว โดยไม่มีกิริยาประหลาด
ใด ในส่วนเหตุผล ต่างฝ่ายก็ต่างได้
บันทึกไว้แล้ว ถ้าผู้สนใจจะใคร่ทราบก็
อาจขอทราบได้ เพราะฉะนั้นก็เป็น
การคิดแล้ว

๒๑. ถ้าจะพูดกันในทาง
สันนิษฐาน หากยังไม่พอใจในคำว่า
จันทร์ แล้ว ข้าพเจ้าเองสมัครที่จะ
สันนิษฐานไปอีกทางหนึ่ง คือ ตามที่
Pallegoix ได้อธิบาย น้ำจันทร์ ซึ่ง
เขียน จัน และ จันทร์ ไว้ว่า เป็นเห็ดที่
ทำจากข้าว ซึ่งเช่นภูตผีนั้น ขวนจะให้
เห็นว่า จัน อาจจะหมายถึงข้าวชนิด
หนึ่ง และในภาษาเขมร จัน แปลว่า ข้าว
แดง และข้าพเจ้าได้พบเห็นว่า จีนเรียก

God of Rice ว่า Chan Ti เหล้าทำจากข้าวเหนียวแดง ก็มี และตามที่ได้อ้างพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ซึ่งกล่าวถึง น้ำจันทน์ขาว ก็แสดงให้เห็นว่า น้ำจันทน์สีอื่นก็มี เพราะฉะนั้น แต่เดิมอาจเป็น น้ำจัน ก็ได้ แล้วมีนักภาษิตมาเขียนเป็น น้ำจันท์ แต่โดยที่ไม่มีหลักฐานอันหนักแน่นอย่างใด ข้าพเจ้าจึงไม่ได้เสนอข้อสันนิษฐานของข้าพเจ้า เพราะเห็นว่า ถ้าถือตามความเป็นอยู่หรือประวัติของคำว่า น้ำจันท์แล้ว ก็มีหลักฐานเพียงพอที่จะยุติได้ว่า ได้ใช้กันมาว่า น้ำจันท์ ซึ่งมีความหมายได้คืออยู่แล้วว่า น้ำจัน หรืออีกนัยหนึ่งเป็นคำแปลของ น้ำจัน มิใช่เน้นความหมายว่า จูร่าย เป็นแค่เพียง จุน (punger-stong) ดังนั้นข้าพเจ้าเห็นว่าได้ความสนิทใจแล้วก็ควรจะถือตามนี้ต่อไป

๒๒. การที่ข้าพเจ้ามีสองเหตุผลมาครั้งนี้ ก็เพื่อประกอบความรู้และความคิดเห็นกันและกันเท่านั้น ถึงอย่างไรก็ดี เป็นเหตุผลความหมายของข้าพเจ้าซึ่งขอบันทึกไว้กับความเห็นของกรรมการอื่นๆด้วย

จึงเป็นอันสรุปได้ว่า คำว่า “น้ำจันท์” ให้เขียน “น้ำจันท์” จะเขียนว่า “น้ำจันทร” มิได้ลักษณะการพิจารณาคำคำนี้ว่าควรเขียนหรือใช้อย่างไรนั้น สิ่งที่ควรนำมาถ่วงน้ำหนักคือ

ประการแรก คณะกรรมการได้พยายามอย่างยิ่งที่จะอธิบายคำว่า “น้ำจันท์” ว่า ควรเขียน “น้ำจันทร” หรือ “น้ำจันท์” ผู้อ่านจะได้รู้ถึงที่มาของคำคำนี้อย่างแท้จริง

ประการที่สอง ได้พยายามที่จะให้หัวข้ออย่างประกอบบทนิยามและเรื่องราวความเป็นมาของคำความหมายของคำที่ควรจะเป็นจากเรื่องราวของที่มาของคำจากภาษาเดิม และผูกโยงไปถึงคำศัพท์ในภาษาอื่นที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อโน้มน้าวใจให้กรรมการคนอื่นๆมีความเห็นคล้อยตามความเห็นของตน จนถึงบางครั้งใช้วาจาในเชิงกระแนะกระแนะกันบ้าง ใช้อารมณ์บ้าง ทั้งนี้เพื่อให้คำที่กำหนดเป็นข้อถกเถียงกันนั้นมีความแจ่มแจ้งชัดเจนว่าควรเขียนอย่างไร

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า การทำงานของคณะกรรมการชำระปทานุกรมเป็นเรื่องลำบากอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะกรรมการก็เป็นปราชญ์ผู้มีอัธยาศัยต่างกันไป สูงบ้าง ต่ำบ้าง รวมทั้งมีเรื่องของศักดิ์ศรี สถาบันการยกย่องครูอาจารย์ของตนก็เป็นเรื่องที่ทำให้บางครั้งมีการใช้วาจากันอย่างรุนแรง ถ้าเป็นสามัญชนทั่วไปก็อาจถึงขั้นเกิดการวิวาทกันได้

ส่วนผู้อ่านจะทราบเพียงว่า คำว่า “น้ำจันท์”

ต้องเขียนดังข้างต้นคือ “น้ำจืดจ๋า” จึงจะต้องด้วยการตรวจสอบจากพจนานุกรมแล้วว่า พจนานุกรมกำหนดให้เขียนดังนี้ เท่านั้น แต่เมื่ออ่านบันทึกการแสดงความคิดเห็นของกรรมการแต่ละคนแล้วก็จะได้ทราบอะไรมากกว่าที่ปรากฏในพจนานุกรม คือทำให้เห็นรูปอันแท้จริงแห่งความหมายของคำ ยิ่งกว่านั้นเหตุผลของที่มาของคำนี้ยังเป็นเครื่องแสดงถึงวิธีใช้คำอันจะเป็นเหตุให้มักศึกษาภาษาเขียนคำได้ถูกต้องตรงความหมายของคำอีกด้วย ผู้ที่เขียนไม่ถูกต้องหรือบกพร่องย่อมเป็นที่น่ารังเกียจ ยิ่งในระบอบประชาธิปไตย เราต้องต่อสู้ด้วยประการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพในการพูด เมื่อเราได้เสรีภาพในการพูดมาแล้ว ก็ควรจะต้องมีหน้าที่ใช้คำพูดให้ถูกต้องตรงกับความหมายของคำ นักปราชญ์คนหนึ่งกล่าวว่า มีบุคคลอยู่ สามจำพวกที่ไม่พูดความจริง นอกจากบังเอิญ ดังนี้คือ

บุคคลจำพวกแรก ได้แก่ผู้ที่ไม่รู้จักความจริง

จำพวกที่สอง ได้แก่ผู้ที่ไม่ต้องการพูดความจริง

และจำพวกที่สาม ได้แก่ผู้ที่ไม่รู้จะบอกความจริงได้อย่างไร

พวกที่ไม่รู้ความหมายของคำและอธิบายไม่ถูกจัดอยู่ในพวกที่สาม

ผู้เขียนเห็นว่า การยกตัวอย่างการวิเคราะห้คำว่า “น้ำจืดจ๋า” เพียงคำเดียว ก็ทำให้ผู้อ่านพอจะ

มองเห็นถึงวิธีการทำงานและภาระอันหนักหน่วงของคณะกรรมการชำระปทานุกรมว่ากว่าจะได้พจนานุกรมที่มีชื่ออยู่ในปัจจุบัน บุคคลกลุ่มหนึ่งต้องใช้เวลา สติปัญญา และความอดทน มากเพียงใด นอกจากพวกท่านจะเป็นผู้ทรงความรู้หลากหลายสาขาแล้ว ท่านยังจะต้องศึกษาค้นคว้าสารพัดสรรพวิชาแขนงต่าง ๆ เพื่อวินิจฉัยหาคำที่อย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ถูกต้อง มีเหตุผลอย่างแท้จริง มิใช่ทำกันอย่างสุกเอาเผากิน

ผู้ใช้งานภาษาไทยทุกคนจึงควรตระหนักในความทรงคุณค่าของคำไทย และได้ใช้คำไทยกันอย่างถูกต้องเพื่อให้คุณค่ากับการทุ่มเทแรงกายแรงใจของคณะกรรมการชุดดังกล่าวนี้ด้วย

ด้วยความมานะหนักแน่นของคณะกรรมการชำระปทานุกรม ปัดนั้นนี้เราจึงมีพจนานุกรมที่สามารถใช้เป็นบรรทัดฐานในการเขียนและอ้างอิงได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าพจนานุกรมไทยจะได้รับการปรับปรุงใหม่เมื่อปี.ศ. ๒๕๒๕ เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี และอีกครั้งหนึ่งเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๓๐ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้วก็ตาม แต่คำศัพท์ต่างๆเป็นจำนวนมากก็นำมาจากการชำระปทานุกรมเมื่อครั้งทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๕๓ จึงนับว่าคณะกรรมการชำระปทานุกรมในครั้งนั้นได้สร้างคุณประโยชน์ไว้แก่คนไทยนับเป็นอนันต์ เพราะฉะนั้นเมื่อใดที่ท่านมีปัญหาเรื่องคำไทย ท่าน

ต้องรับใช้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานทันที
โอกาสที่จะผิดพลาดมีน้อยมาก ฮะเงิ เราต้องไม่ลืม
ขอบเขตคณะกรรมการชุดดังกล่าวที่ช่วยให้คนไทยมี
หลักในการใช้ภาษาไทยที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และ
ขอให้คนไทยทุกคนรักษามาตรฐานในการใช้ภาษาไทย
ให้ถูกต้องทั้งการพูดและการเขียน ทั้งนี้ นอกจากจะ

เป็นการอนุรักษ์ภาษาไทยซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาติ
อย่างหนึ่งแล้ว ยังถือว่าเป็นผู้มีความรู้คุณและได้
ตอบแทนความเหนื่อยยากของผู้คิดประดิษฐ์ภาษา
และอักษรไทย ตลอดจนผู้ที่พยายามดำรงไว้ซึ่งภาษา
ไทย อัน เป็น แบบ แบบ ที่ ดี งาม อีก ด้วย

รายการอ้างอิง

- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๕๓). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์.
_____. (๒๕๕๒). ความรู้ทางอักษรศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ท.จ.ก. นนทบุรี.
_____. (๒๕๕๑). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๑. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
_____. (๒๕๓๔). พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. ๒๕๓๐. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
_____. (๒๕๓๕). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

เมื่อกระทรวงธรรมการได้ตีพิมพ์หนังสือปทานุกรมออกใช้ในราชการและจำหน่ายใน พ.ศ. ๒๔๙๐ แล้ว ในกาลต่อมากระทรวงธรรมการได้พบข้อบกพร่องในหนังสือปทานุกรมนั้นอันสมควรแก้ไขเพิ่มเติม จึงดำริที่จะแก้ไขเพิ่มเติมให้ดีขึ้น ประกอบทั้งมีผู้สนใจในวิชาการด้านนี้แสดงข้อบกพร่อง และแนะนำวิธีแก้ไขข้อบกพร่องมาเป็นจำนวนมาก กระทรวงธรรมการจึงได้ยกขึ้นพิจารณาร่วมกับความดำริของกระทรวง ผลที่สุดมีความเห็นต้องกันว่า หนังสือปทานุกรมของกระทรวงธรรมการซึ่งตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ นั้น ถึงเวลาชำระเพื่อพิมพ์ใหม่ต่อไป จึงตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เรียกว่า “กรรมการชำระปทานุกรม” โดยคำสั่งของกระทรวงธรรมการลงวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ประกอบด้วยผู้พระนามและนามต่อไปนี้ คือ :-

๑. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวงศ์ไวยากร (แต่ครั้งดำรงฐานันดรศักดิ์เป็น หม่อมเจ้าวรวงศ์ไวยากร วรวรณ)
๒. หลวงเทพคุณานุรักษ์
๓. พระธรรมนิเทศทวยหาญ
๔. พระวรวงศ์พิธีธุ

๕. พระยาอนุমানราชชน

๖. พระสารประเสริฐ

๗. พระยาอุปทิศศิลปสาร

ให้กรรมการคณะนี้มีหน้าที่พิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมหนังสือปทานุกรมที่ยังบกพร่องอยู่ให้ดีขึ้น

ครั้นต่อมาถึง พ.ศ. ๒๔๙๗ เมื่อรัฐบาลได้จัดตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้นแล้ว กระทรวงธรรมการจึงเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีว่า สมควรจะโอนงานชำระปทานุกรมจากกระทรวงธรรมการไปอยู่ในราชบัณฑิตยสถาน เพราะงานชำระปทานุกรมเป็นประธานของอักษรศาสตร์ และเพื่อเชิดชูเกียรติของกรรมการ ดังอารยประเทศทั้งหลายได้ทำกันอยู่ คณะรัฐมนตรีเห็นชอบด้วย จึงให้การเป็นไปตามนั้น เมื่อราชบัณฑิตยสถานได้รับโอนงานชำระปทานุกรมมาแล้ว ก็ได้ดำเนินการต่อมาอย่างรีบเร่ง กรรมการก็ลงเป็นกรรมการชุดเดิมทั้งชุด โดยมีพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวงศ์ไวยากร (แต่ครั้งดำรงฐานันดรศักดิ์เป็น หม่อมเจ้าวรวงศ์ไวยากร วรวรณ) นายกราชบัณฑิตยสถานทรงเป็นประธาน ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐ พระองค์ท่านต้องเสด็จไปรับตำแหน่งอัครราชทูตไทย กรุงวอชิงตัน พระยาอนุমানราชชน อุปนายกราช-

* ตัดต่อมาจาก คำนำ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ เมื่อพิมพ์ครั้งที่เก้า เพื่อให้ทราบรายพระนามและราชนามคณะกรรมการชำระคำว่า “น้ำอัมฤต”

บัณฑิตยสถาน ได้เป็นประธานกรรมการสืบมา วิธี
ดำเนินการชำระก็ได้ทำเช่นที่แล้มา เพราะเป็นวิธีที่ดี
อยู่แล้ว

กรรมการชำระปทานุกรมนั้น ได้ตั้งซ่อม
และตั้งเพิ่มเติมเป็นระยะมาตามความจำเป็น คงมีอยู่
ในปัจจุบันนี้ คือ :-

๑. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร M.A. (Oxon); อ.ด. (กิตติมศักดิ์)
๒. พระยาโกษากรวิจิตร (บุญศรี ประภาศิริ)
๓. นายดำ ทองคำวรรณ
๔. ทอวงเทพคุณานุศิษฐ์ (ทวี รุ่งรัช ป. ๕)
๕. น.ร.ว. เทวธีรภ ป. มาทากู
๖. พระธรรมนิเทศหอยหาญ (อยู่ อุดม คีป ป. ๕)
๗. พราหมณ์ ป.๕. ศาสตรี B.A.(Madras)
๘. นายประยูร ธาตุภัย
๙. นายเพียร ราชธรรมนิเทศ
๑๐. นายวงศ์ เทวทะนุ
๑๑. พระวรวงศ์วิศิษฐ์ (วรวงษ์ ศิวะศรียา- นนท์) อ.ด. (กิตติมศักดิ์)

๑๒. พระยาวิสุทธิธรรมากร (เมี้ยน ทรพรทา- นนท์) น.บ.ท.

๑๓. พระสมภัติธัญญผล (ม.ด. เดือน อิศ- รางกูร)

๑๔. พระยาอนุภานุราชชน (ยัง อนุมาน ราชชน) อ.ด. (กิตติมศักดิ์)

๑๕. นายเจริญ อินทรธรรมา ป. ๕ เฉา- นุกร

กรรมการที่ถึงแก่กรรมและถึงแก่อนิจกรรม

ไปแล้วสามคน คือ :-

๑. พระทินจิตรธรรมากร (แสง สาธุต ป. ๖)
๒. พระสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป ป. ๗)
๓. พระยาอุปกิตศิลปสาร (นิ่ม กาญจนนา- หาร ป.๖)

คณะกรรมการชำระปทานุกรมได้ประชุม
กันเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๕
โดยมีเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวง
ธรรมการเป็นประธาน และประชุมกันเป็นครั้งสุดท้าย
ในวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ รวมทั้งสิ้น
ประชุม ๑,๒๒๕ ครั้ง เป็นเวลา ๑๗ ปีเศษ

เรื่องรองทำดูร้อนนี้สื่อถึงความงามของหัวใจที่เป็นอิสระ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์กลับมีชีวิตชีวาขึ้นมาเมื่อปลดเครื่องพันธนาการออกจากตัวได้ และกลับคืนสู่สภาพของความเป็นมนุษย์ความปรารถนาที่ลুকโหมอยู่ในจิตใจเรา แดกกล้าของฤดูร้อนที่ถูกรุ่นอยู่ในจิตใจของคนเราเสมอแม้ในฤดูหนาวที่เย็นเฉียบ และกะว่าจะกะคิดว่าสิ่งนี้คือความงาม

